

Съвременни изследвания: Представяне на книги
Contemporary Research: Books Review

**„Енигми и парадигми у някои
италиански писателки от XX век“ –
представяне на книгата на Радея Гешева**

DOI 10.55206/BEBE2359

Ангел В. Ангелов

Българска академия на науките
Имейл: valentangel@hotmail.com

Книгата на Радея Гешева „Енигми и парадигми у някои италиански писателки от XX век“ е публикувана от издателство „Парадигма“ през 2023 г.

Монографията на Радея Гешева е посветена на италианския литературен проект за екритюр феминин от средата и втората половина на XX и първите две десетилетия на XXI век.

В увода авторката посочва основните термини, които ще използва, както и учените, въвели тези термини. Така читател(к)ите още в началото са ориентирани за посоката на изследването.

В първа глава Радея Гешева представя разнообразието от изследователски посоки на феминистките изследвания, като ги подразделя по съдържателен и териториален признак. Съдържателният признак оставя впечатлението, че феминизмът е преобладаващо или само американски; може пък наистина да е така. Вторият признак, определен като средиземноморски, предоставя на авторката възможността да обособи феминизъм, който е представен най-вече от изследователски посоки във Франция и в Италия; Гешева смята, че териториалният признак ѝ позволява да достигне до специфичното за италианските феминистични изследвания. Описвайки този „средиземноморски“ феминизъм, авторката избира обаче гледна точка, от която вижда само северната и западна част от крайбрежието на Средиземно море. Заради пълнотата и разнообразието, щеше да е от значение да бяха споменати и страните, в които на феминистичните изследвания и движения им е трудно, напр. в Магреб и в Машрек, както и в Турция. Символната география се появява скрито и в определения като „континентален феминизъм, континентални фигури, континентална философия“ (с. 19, 36–37), при което авторката не пояснява кой и от каква позиция определя нещо като континентално. Може би от островна гледна точка.

Прегледът на феминистичните изследвания в България обхваща както изследванията за литературата, така и за ролята на жените в българското общество през XX век. Впечатлението от първа глава е за широка осведоменост върху историята на феминистичните изследвания не само за тези, които се отнасят до художествената литература. Тази осведоменост наистина е обхватна, но е западноцентрична, поради което не е основателно твърдение като: „очертаната таксономия на феминизма в световен план“. (с. 24) Все пак авторката не си е поставила като задача да направи енциклопедичен преглед на световния феминизъм, поради което подчертавам ценността на самата идея за таксономия на феминистки идеи и подходи, както и ценността на прегледа на феминистичните изследвания в България. Важен въпрос е дали тя използва някои от посочените от нея идеи и подходи в собственото си изследване? Вирджиния Улф не е център на изследването ѝ, но тя многократно се позовава на нейни работи или на изследвания за творчеството ѝ. Литературата на български обаче по проблема, който занимава и Гешева, е богата и тя би могла да я въведе с полза в своето обсъждане.

Сред достойнствата на работата е, че Радея Гешева посочва произхода на понятията, чрез които тя ще анализира литературните произведения. Едно име искам да открия – на големия антрополог Ернесто де Мартино, чието „тройно“ понятие „отсъствие – криза – присъствие“ Гешева ще из-

ползва последователно. За обхвата на рецензията е достатъчно да кажа, че Де Мартино изследва както всяко състояние поотделно, така и отношението между трите състояния в поведението на човешки общности и на отделни техни членове. Присъствието за Де Мартино е условието, за да се постигне независимост, а след това и заедност. (с. 37–38) Гешева привежда примери произведенията на кои италиански писатели и писателки от средата и втората половина на ХХ век могат да се анализират чрез неговите понятия. И още две двойки понятия са важни за анализите ѝ: „мълчание – глас“ и „мълчание – език“.

Гешева представя проблематиката в широта, поради което първата глава се състои от преглед на много автори и концепции. Дали е за предпочитане да се проследи само определена линия във феминистичните и свързаните с тях изследвания, или да се обхванат колкото е възможно повече подходи, е отворен въпрос. В основата на книгата е дисертационен труд, авторката се образова, но по начин, който да я доведе в подстъпите на нейното изследване в следващите две глави на монографията.

Втора глава представя историята на екритюр феминин в Италия като част от историята на женското движение от създаването на модерната италианска държава до началото на ХХI век. Тук ще открия съпоставянето между творчеството и личностите на Габриеле Д'Анунцио и Грация Деледа. (с. 78–91) В цялото си изследване Гешева търси и установява връзки между творчеството на жените писателки и социалните движения и събития. Тя смята, че могат да се обособят три етапа на феминизма като част от общото историческо развитие на Италия след 1861. Етапите са характеризирани чрез ценностите, които жените писателки защитават и целите, които си поставят. Италианският феминизъм проявява регионални специфики, които авторката на няколко места обсъжда; става дума за разделението, но несъмнено и за свързаността между Италия на север и на юг от Рим. Гешева отделя също така много внимание на своеобразието в начина, по който пишат, но и по който размишляват върху своето писане италианските жени писателки. [1]

Третата, заключителна глава е посветена на три „модуса“ на женското писане – отсъствие, тревожност, провокация, представено чрез Наталия Гинзбург, Дача Мараини, Елена Феранте. Анализирайки произведенията на Гинзбург, Гешева установява и вътрешните противоречия, и художественото израстване на писателката, за да достигне до заключението, че: „В *отсъствие-присъствие*, според възприятието на Де Мартино и Агамбен, кризисният момент е ключов за конструирането на Аз-а. Това се отнася както за героините, така и за героите на Наталия Гинзбург“. (с. 167–168)

Творчеството на Дача Мараини Гешева определя като „модус на тревожността“. Тя отбелязва сходствата между Гинзбург и Мараини, но повече

я занимават разликите и приноса на Мараини към екритюр феминин. Освен общи за женското писане характеристики, каквато е напр. „пол-памет“, Гешева отбелязва и черти, специфични за творчеството на Мараини: „Взаимотношенията затворено-отворено пространство присъстват във всички нейни творби“. (с. 187) И в тази глава Гешева проследява второто (след „отсъствие – криза – присъствие“) основно за своето изследване отношение между трите състояния на тялото – жертва, затворник, медиатор.

Творчеството на Елена Феранте (с. 193) изглежда е най-близко на Радея Гешева. То може да бъде разбрано само ако се познава сложната исторически формирана се разлика в ценностите и в поведението на хората от различните части на Италия. Едновременно Гешева посочва, че съществуват не само разлики, но и прилики между Неапол, основен „протагонист“ в творчеството на Феранте, и Торино, където твори Наталия Гинзбург. Тя анализира въздействията, литературни и философски, върху творчеството на Феранте, фрагментарността като същностна характеристика на творчеството ѝ, своеобразието на нейното лично отсъстващо присъствие, обогатяването на женската проблематика в произведенията ѝ, както и начина, по който писателката използва езика.

В края ще посоча отново някои от достойнствата на труда. Анализите на литературните произведения и на творчеството на отделните писателки са поставени в средата на тяхното функциониране, което е следствие от основното твърдение на Гешева: женското писане е социално-литературен проект: „... извънлитературното, без значение дали е свързано със социални предпоставки, политически отношения или културни наслоения, оказва пряко влияние върху литературното“. (с. 185) Към това се добавя изясняването на понятийния апарат, включително чрез речник на понятията в края на труда (с. 239–244). Три манифестни по характера си текста от 1948, 1966 и 1970, които Гешева е превела, допринасят за разбирането на италианския контекст (с. 223–237). В изобретателното заглавие „енигми и парадигми“ не само алитерацията е важна, по-важно е, че то съответства на представената в книгата проблематика. Искам да отбележа и именния показалец, който продължава да е рядкост сред българските академични монографии. И не на последно място – изисканото оформление на първата корица, постигнато чрез линия, графична изчистеност и шрифтове.

Бележки и уточнения

- [1] Смятам за важно да се изследва от българска гледна точка историята на модерната италианска култура, защото се откриват както прилики с историята на българската модерна култура. Сравнението допринася за самопознанието ни. Книгата на Бойка Илиева, *Вдъхновението Италия. Литературни контексти*. Благоевград, 2019, е посветена на италианската литература в България между 1878–1918, вкл. на творчеството на Матилде Серао, Ада Негри, Грация Деледа,

Неера и на особеностите на женското писане. Смятам, че тази книга щеше да бъде полезна на Радея Гешева.

Ангел Валентинов Ангелов е професор по теория и история на литературата в Българската академия на науките. Бил е преподавател в Югозападния университет „Неофит Рилски“ и в Нов български университет. Дисертацията му, защитена през 1989 г., е на тема „Традиция и литературно произведение. Теоретически проблеми“. От 2007 е доктор по изкуствознание. Области на научен интерес: критическа история на литературознанието, антимодерни концепции за културата и за изкуството в Европа XIX век, история на европейската култура XIV–XX век.

Ръкописът е изпратен на 06.02.2024 г.
Приемане за публикуване: 15.03.2024 г.

Manuscript was submitted: 06.02.2024.
Accepted: 15.03.2024.

Брой 59 на сп. „Реторика и комуникации“ (април 2024 г.) се издава с финансовата помощ на Фонд „Научни изследвания“, договор № КП-06-НП5/65 от 08 декември 2023 г.

Issue 59 of the Rhetoric and Communications Journal (April 2024) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP5/65 of December 08, 2023.